

372. Seniorenwandeling Natuurgroep Gestel op 10 mei 2023

Inleiding

Woensdag 10 mei was het weer zover; de maandelijkse Seniorenwandeling in Sint-Michielsgestel. In de maand april en tot de 10^e mei was er veel regen gevallen. Prima hoor! Ook deze dag zag het er weer triest uit. Toch meldden zich 37 deelnemers bij het verzamelpunt. Tijdens de wandeling van 10 tot 11.30 uur was het droog. De rest van de dag regende het. Ook prima! Gestart werd er vanaf het Buitenverblijf van het Brabants Landschap, Haanwijk 4A in Sint-Michielsgestel.

Er werden drie groepen geformeerd. Verslaglegger liep mee met de groep van gids Nori Verhagen. De wandeling ging richting Kasteel Haanwijk, vervolgens naar de brug over De Dommel met zicht op Halder, gedeeltelijk langs de Dommel en vervolgens weer richting het Buitenverblijf voor de koffie. Een werkelijk prachtige wandeling.

Brug over de Dommel met zicht op Halder (Foto Piet Brugman)

Onderweg kwamen de volgende onderwerpen aan de orde:

De IJsheiligen van 11 tot 15 mei 2023

De naam IJsheiligen komt van een aantal katholieke heiligen van wie de naamdagen in deze periode vallen; te weten en

achtereenvolgens: Mamertus, Pancratius, Servatius van Maastricht en Bonifatius van Tarsus. U kent ze misschien beter dan verslaglegger.

In de volksweerkunde betekenen de IJsheiligen 'het einde van de kans op schadelijke nachtvorst'. Kortom: De kans op nachtvorst is ná de IJsheiligen bijzonder klein, alhoewel het in de zomer, theoretisch, nog kan vriezen.

Daarom: Plant je (zelf gezaaide) vorstgevoelige planten, of breng je vorstgevoelige planten naar buiten, ná de IJsheiligen. Zelden komt er na de 15^e mei nog nachtvorst voor. Het heeft ondermeer te maken met de kracht van de zon. Maar garantie tot aan het tuinhekje. En wat gebeurt er? Van 17 op 18 mei zouden er toch een paar plekken in Nederland zijn geweest waar nachtvorst zou zijn gemeten. Zo zie je maar.

Kasteel of Huize Haanwijk

Wij kwamen er langs. Er werd gewerkt aan de ring- of omsluitingsmuur van het kasteel; gerestaureerd of opnieuw opgebouwd met oude gebruikte bakstenen. Misschien wel met veldbrand. Dat zijn bakstenen die gebakken zijn in een veldbrandoven zonder muren. Zo'n ringmuur werd vroeger gebouwd om een beschermde ruimte te creëren voor het dagelijks leven in het kasteel.

Vanaf 2018 werd het hoofdgebouw gerestaureerd, daarna volgden enkele bijgebouwen; vroegere dienstgebouwen. Dit jaar worden de percelen Haanwijk 1a, 2, 3 en 3a opgeknapt. Ik begrijp dat het immense werk dit jaar wordt afgerond. De Stichting Brabants Landschap is eigenaar van Kasteel Haanwijk.

Landhuis Haanwijk

Het Stronteland

Net voorbij Huize Haanwijk, bij het museum Romeins Halder, ligt een betrekkelijk klein eiland dat *Stronteland* (*Nou ja! kan het even?*) wordt genoemd. Dit eiland werd en wordt ook wel *de Beer* of *Poepdoos* genoemd. In het verleden werd er op dit eiland geen stadsbier maar stadsbeer gelost. Wij kwamen er langs en Nori vertelt.

Om gelijk maar duidelijk te zijn, 'beer' staat ondermeer voor modder en poep; 'stadsbeer' voor poep uit de stad; in dit geval Den Bosch. Denk aan het woord 'beerput'. Even wat uitleg:

In vroeger eeuwen was er sprake van serieuze scheepvaart, niet alleen op de Dommel maar ook via allerlei aangesloten waterlopen als de Dungense- en Pettelaarse vaartgraaf. Ook op belangrijke verbindingen tussen Den Bosch en Dungen en tussen Den Bosch en Haanwijk/Herlaer.

Miljoenen tonnen zand werden toen vanuit de omgeving Haanwijk en Herlaer naar Den Bosch verscheept om de binnenstad op te hogen. Dat gebeurde met platte schuiten die 'pleiten' werden genoemd. Op de terugweg naar de zandwinningsgebieden werd vaak stadsbeer mee terug genomen. Dat stadsbeer was de inhoud van privé beertonnen uit de binnenstad van Den

Bosch om op het Stronteland gelost te worden. Dat was weer handig om de arme grond, dat in de omgeving voldoende aanwezig was, te bemesten. Hoe het allemaal 'administratief' geregeld werd tussen het stadsbestuur, het vervoer met pleiten en de beerafzet op het eiland is mij nog even niet bekend.

In mijn jonge jaren gebeurde hetzelfde in het klein. Mijn opa maakte elk jaar, direct na de winter, de beerput die achter mijn geboortehuis lag, leeg. Met een schepemmer aan een dikkere steel werd met een hoge kruiwagen de gehele inhoud van de beerput over de groentetuin verspreid. Over de rabarberstruiken die nog moesten uitlopen, onder de bessenstruiken en over meerdere punten in de tuin. Ongeveer een week later werd de uitgereden inhoud van de beerput ondergespit. Het groeide daar later als een tierelier. Maar de beer was toen wel van betere kwaliteit dan de hedendaagse poep. Trouwens, beerputten zijn er ongeveer niet meer; nog wel vee-gierkelders.

Overigens kan ik nog berichten dat er een boek, in twee delen, over de Dommel wordt uitgegeven, waarin dit onderwerp ook wordt beschreven. Ook heeft iemand wetenschappelijk onderzoek gedaan naar alles wat met menselijke fecaliën te maken heeft. Niets menselijks is mij vreemd. Maar daarover verschijnt, of is er al, een boek: *De stad, haar afval en de beerput*. Met dank aan Nori die mij wat informatie daarover toestuurde.

10 mei 2023; Platanen en groene bermen in Haanwijk. (Foto Piet Brugman)

Valse salie

Al vrij snel zagen wij op de route een plakkaat netelachtige plant staan. Nog niet bloeiend. Wat jaren terug zou een Flora geraadpleegd worden, maar nu liet de voorzitter van de vereniging, die toevallig mee liep, het licht van haar Phone met behulp van Google over het plakkaat schijnen. En zo-
waar. Valse salie was het antwoord. Wat is nuttig om te weten over de Valse salie?

- Het is een bossige overblijvende groene plant uit de lipbloemfamilie. Precies wat wij zagen.
- Het is een plant die van licht houdt, maar niet te veel.
- Daarom vind je hem in lichte bossen, bosranden, boschages en op kapvlakten.

- Valse salie heeft ondergrondse uitlopers die in feite tot de moederplant behoren. Dat zijn dan echte klonen; ofwel genetische kopieën.
- De bloeiende plant wordt graag bezocht door wilde bijen, met name hommels.
- Valse salie is de waardplant voor de bospareldmoervlinder. Deze vlinder heeft de Valse salie nodig om zich te vermeerderen.
- Valse salie kan vaak twee winters blijven staan. De Valse is daarom een zogenaamde 'overstaander'.
- Valse salie? Dan mag je denken dat er ook Echte salie bestaat. Dat is juist; Echte salie bestaat ook.
- Verslaglegger weet nog even niet of een iPhone of smartphone het verschil onderscheidt in nog niet bloeiende planten die op elkaar lijken.

Gewone Salomonszegel

Wij kwamen erbij uit. Meerdere keren zagen wij hem.

Wat mag u weten van Salomonszegel?

- De Salomonszegel is een 'geofyt', d.w.z. een plant die overwintert in de aarde, in de grond of onder de grond.
- Er zijn vier soorten salomonszegels; de Gewone-, de Krans-, de Welriekende- en de Tuinsalomonszegel.
- Salomonszegels zijn meerjarige planten met een vlezige wortelstok en hangende bloemen.
- De naam heeft alleen iets indirect te maken met koning Salomo uit de Bijbel door de littekens die afgestorven bloemstengels uit vorige jaren op de wortelstok achterlaten.
- Bloeit in mei/juni, de bloemen hebben een klokvorm naar één kant, de bloemen zijn wit met groene top.
- Is ook een stinzenplant gelijk de Bosanemoon, Sneeuw-klokje, Speenkruid, Daslook en Robertskruid. Om er een paar te noemen.

Een segrijnslak?

Foto welwillend afgestaan door gids Nori

Nori vertelt en verslaglegger vindt ook nog wat op internet. De segrijnslak is een op het land levende 'longslak'; een ongewerveld dier. Als deze slak inderdaad de segrijnslak is, er is enige twijfel, dan wordt hij wel kleine wijngaardslak genoemd ter onderscheiding van de grote wijngaardslak. De (kleine) segrijnslak is beweeglijker dan de grote wijngaardslak. De totale lengte tijdens het kruipen is maximaal 6 centimeter. Zes centimeter? Dat is best klein!

Bij te lang droog en warm weer gaat deze segrijnslak in een 'zomerslaap'. Als de temperatuur daalt en de vochtigheid stijgt wordt hij weer actief en ontstaat er een groeispuurt om de verloren achterstand weer in te lopen. De segrijnslak is een nachtdier. Overdag blijft hij uit direct zonlicht en extreme hitte.

De meidoorn

Meidoorn in volle bloei samen met op de voorgrond boterbloemen. Foto Piet Brugman

Wie kent hem niet? De meidoorn groeit als een grotere struik of kleine meerstammige boom.

De woorden *doorns* en *stekels* vielen. Is het nuttig om het verschil tussen deze twee te weten? Je moet het allemaal maar opslaan op je 'vaste schijf'. Toch maar proberen.

Stekels breek je, linksom of rechtsom, met kleine moeite af van een tak. Stekels zitten als het ware óp de tak. Rozen hebben stekels en geen doorns. Dat zou je niet denken.

Doornen of doorns komen úit de tak en zal je, indien nodig, met een scherp oculeermesje moeten afsnijden. Meidoorns hebben doornen. Dat lijkt logisch.

De Dommel en de Essche Stroom

Wandelend langs de Dommel (Foto Piet Brugman)

Lopend langs de Dommel zagen wij aan de overkant de beek Essche Stroom de Dommel instromen. De Essche Stroom is ontstaan uit een samenkomen van de Achterste Stroom en de Voorste Stroom bij Oisterwijk. Wat verderop sloegen wij rechtsaf en wandelden wij richting het Buitenverblijf van het Brabants Landschap. 'n Bekertje koffie met een koekje, nog wat kletsen en weer naar huis. We kunnen er weer tegen voor een maand.

De Aziatische hoornaar

Nog net voor ik dit verslag naar de Natuurgroep stuur, precies 10 dagen ná de wandeling, lees ik een krantenbericht dat mij en u misschien ook niet vrolijk maken. Het heeft dus niets met de wandeling te maken, maar past wel bij onze natuur attitude.

De Aziatische hoornaar wordt een steeds grotere bedreiging voor bijenvolken in ons land. Vorig jaar, 2022, werden er in ons land 22 koninginnen gevonden. Dit jaar zijn het er nu al meer dan 100. En het is pas begin mei.

De Aziatische hoornaar is een invasieve exoot. Van oorsprong komt hij hier niet voor, maar vormt nu wel een grote bedreiging voor allerlei insecten.

Die Aziatische hoornaar vormt een bedreiging voor de

biodiversiteit in het ecosysteem. 'Biodiversiteit' staat voor 'soortenrijkdom' en 'ecosysteem' voor de onderlinge verbanden tussen planten en dieren in hun natuurlijke omgeving. Dit even tussendoor als korte herhaling.

Deze flinke wesp gaat werkelijk wreed te werk om zijn prooi te bemachtigen vertelt het krantenartikel. De hoornaars weten de bijenkasten feilloos te vinden. Ze vangen binnen twee tot drie seconden een bij. Ze bijten de kop, de vleugels, de poten en het achterlijf af en vliegen daarna met de romp terug naar het nest als voedsel voor de larven. Hu!

Uitroeien lijkt onmogelijk en daarom wil men de schade zoveel mogelijk beperken. Mensen die denken dat ze een nest hebben van de Aziatische hoornaar kunnen dat melden via de website *waarnemingen.nl* Binnen enkele dagen worden ze dan geholpen.

Graag had ik een duidelijke foto van deze invasieve exoot bij dit stukje geplaatst. Op internet zijn goede foto's van de hoornaar te vinden. Ook gratis foto's. Het is mij, veteraan-digibeet, niet gelukt zo'n gratis foto van internet te lenen, laat staan andere hoornaar foto's. Jammer, ik had hem graag laten zien. Wie kan mij helpen aan een eerlijke foto?

Woensdag 14 juni zien wij elkaar weer.

Sint-Michielsgestel, 20 mei 2023

Piet Brugman

p.a.brugman@gmail.com